

Слижук О. А. Історичний контекст у процесі вивчення сучасної української прози у 7 класі. *Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи*: збірник тез IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», Київ, 21 березня 2024 р. [Електронне видання]. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2024. С. 146-149.

*Слижук Олеся Алімівна,
канд. пед. наук, доцент,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОЗИ У 7 КЛАСІ

Одним із пріоритетних завдань сучасної системи літературної освіти в Україні є оновлення її змістових, процесуальних і результативних складників. Рекомендований зміст модельної навчальної програми з української літератури для 7 класу [3], розробленої в Інституті педагогіки НАПН України включає художні твори про історичне минуле України, українську ідентичність, на воєнну тематику, про формування характеру та життєві випробування особистості. У програмі представлені твори класичної й сучасної літератури, поетичні й прозові.

Сучасна українська проза представлена оповіданням Наталки Малетич «Усе шкереберть і в цьому є сенс», повістями Оксани Радущинської «Метелики в крижаних панцирах», Андрія Кокотюхи «Гімназист і Чорна Рука», Катерини Штанко «Драconi, вперед!», романом Галини Пагутяк «Королівство». Хоч жоден із цих літературних творів не має в основі сюжету історичних подій, але розгляд кожного з них передбачає залучення історичного контексту.

Окремі аспекти контекстного вивчення української й зарубіжної літератур у школі розглянуто в наукових працях Ю. Бондаренка, Н. Грицак, Т. Яценко та ін. Концепція залучення різних видів контексту у системі курсів за вибором представлена у дослідженнях І. Тригуб. Зокрема вона зазначає: «Традиційним чинником об'єктивованого вивчення літературного твору літературознавцями визнається історичний контекст його розгляду та інтерпретації, що зумовлює актуальність принципу історизму в процесі опрацювання художнього твору» [4,

с. 47]. Історичний контекст під час навчання літератури у старших класах є одним із шляхів реалізації принципу історизму, оскільки старшокласники вивчають переважно твори класичної літератури, час написання яких віддалений від сучасності й вимагає занурення у генетичні зв'язки з епохою створення. У процесі вивчення літературних творів сучасної літератури розгляд історичного контексту реалізує функційний аспект принципу історизму. Він є своєрідним «містком», який розкриває актуальність подій, характерів, зображених у творі, та пов'язує їх з національною історичною пам'яттю.

Розглядаючи шкільний курс літератури старших класів, Ю. Бондаренко виділяє твори із проявами «нейтралізованого» історизму [1]. У них продемонстровано відсутність конкретного історичного моменту, але наявна універсальна присутність часу, пов'язана з цінностями, відображеними в художній умовності.

Такі прийоми мистецького відображення є і в сучасній прозі, що вивчається у 7 класі. Але їх ще досить складно пояснити учням. Тому робота з історичним контекстом сучасних прозових творів у підручнику української літератури для 7 класу [5] змодельована на основі пізнавальних текстів художньо-публіцистичного типу у формі коротких розповідей про історичні деталі та системи аналітичних компетентнісно орієнтованих завдань за ними. На думку Т. Яценко, «реалізація компетентнісного підходу в Новій українській школі зумовлює активні пошуки результативних чинників розвитку шкільної літературної освіти, пріоритетними серед яких є обґрунтування теоретико-методичних засад компетентнісного літературного навчання та підготовка якісного сучасного навчально-методичного забезпечення» [6, с. 47].

Саме якісний підручник та навчально-методичне забезпечення до нього є основою формування ключових компетентностей на основі міжпредметних зв'язків шкільних курсів, літератури й історії зокрема.

У підручнику української літератури для 7 класу [5] наведена рубрика «Історичні паралелі». Читаючи повість Оксани Радущинської «Метелики в крижаних панцирах», учні дізнаються з неї про історію села Вербки, в якому

відбуваються події. Історичним контекстом до детективної повісті Андрія Кокотюхи «Гімназист і Чорна Рука» є розповідь про героїв Крут і новочасних героїв – учасників АТО. Події повісті Катерини Штанко «Драconi, вперед!» починаються в Нікітському ботанічному саду, тому доречною є інформація про історію його заснування. Історія назви річки Стрий і однойменного міста на Львівщині доповнює сюжет та позасюжетні елементи оповідання Наталки Малетич «Усе шкереберть. І у цьому є сенс». А поринути у старовинні місцевості Львова у процесі читання роману Галини Пагутяк «Королівство» допоможуть екскурси в історію цього давнього українського міста.

У процесі роботи з історичним контекстом важливо дібрати вдалі прийоми, які допоможуть осмисленню художнього твору в контекстуальних вимірах. Це, як правило, компетентнісно орієнтовані проблемно-пошукові завдання, які учні виконують самостійно або в малих групах. Розширенню знань про зв'язки історії й літератури сприяє виконання й презентація різноманітних проектних робіт: про українських космонавтів, про історію своєї родини у світлинах, про походження свого прізвища тощо.

Отже, використання історичного контексту на уроках вивчення сучасної української прози сприяє розвитку громадянських та соціальних, культурної ключових компетентностей та формуванню системи понять про взаємозв'язок історичних подій та літературного процесу.

Ключові слова: літературна освіта, сучасна українська проза, компетентнісний підхід, ключові компетентності, контекстне вивчення.

Список використаних джерел та літератури

1. Бондаренко Ю. І. Вивчення художніх творів із проявами «нейтралізованого» історизму. *Українська мова і література в школі*. 2007. № 7–8. С. 21–24.
2. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/
3. Модельна навчальна програма «Українська література. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти / Т. О. Яценко, В. І. Пахаренко, О. А. Слижук, І. А. Тригуб. Київ, 2023. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2023/Model.navch.prohr.5-9.klas/Movno-literat.osv.hal/Ukrayinska.literatura.7-9-kl.Yatsenko.ta.in.26.07.2023-1.pdf>
4. Тригуб І. А. Методика контекстного вивчення української літератури в системі курсів за вибором у профільній школі: : дис... канд. пед. наук: 13.00.02; Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського, 2021. 276 с.

5. Українська література : підручник для 7 кл. закл. загальн. середн. освіти / Т. Яценко, В. Пахаренко, О. Слижук, І. Тригуб. Київ : Грамота, 2024. 288 с.
6. Яценко Т. О. Компетентнісно орієнтована літературна освіта в контексті завдань нової української школи. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені М. Гоголя)*. 2018. № 4. С. 43–48.